

УДК 398:781.6]:78.071.1(477) Мясков
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-14>

Ольга БУГА,
orcid.org/0000-0001-6768-8354
творчий аспірант,
старший викладач кафедри бандури
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна) olya.buga92@gmail.com

КОСТЯНТИН МЯСКОВ. ПРИНЦИПИ ВІЛЬНОЇ ОБРОБКИ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ

Дана робота, присвячена творчості українського композитора Костянтина Олександровича Мяскова, приурочена до 100-річчя від дня його народження. Творчість К. Мяскова не є широко досліджуваною, тому звернення до даної теми є бажанням віддати шану з нагоди такої визначної дати. Композиторський стиль К. Мяскова це яскравий приклад інтеграції фольклорних засад у сучасні засоби музичної мови, що зумовлені впливом на композитора народної культури, традицій національного музичного мистецтва та здобутків світової музики. Композитор широко використовував фольклорний матеріал у всіх аспектах своєї творчості: вокально-симфонічні твори (кантати, хори), інструментальні твори (фортепіано, баян, бандура, балалайка), твори для оркестрів (симфонічного, народного, духового), вокальні твори (обробки народних пісень). У статті розглядається творчість композитора у жанрі народно-інструментального виконавства, особливості індивідуального композиторського стилю. Мета дослідження полягає у детальному аналізі принципів вільної обробки народних пісень К. Мяскова. Наукова новизна статті полягає у тому, що у ній вперше поставлено завдання аналізу вільних обробок народних пісень у композиторській творчості К. Мяскова. Методологія наукової розвідки передбачає такі методи як, музично-теоретичний аналіз – для розуміння професійної індивідуальності композитора та висвітлення теоретичних аспектів процесу обробки фольклорного матеріалу, джерелознавчий – дозволяє простежити трансформацію традиційного фольклорного матеріалу у композиторській творчості; узагальнюючий – дозволяє визначити роль Мяскова у жанрі вокально-інструментального академічного репертуару 2-ї половини ХХ ст. У підсумку роботи визначено основні особливості та принципи роботи композитора з фольклорним тематизмом на прикладі його обробок українських народних пісень. Подано нотні приклади як ілюстрацію до теоретичного дослідження.

Ключові слова: Костянтин Мясков, фольклор, вільна обробка, репертуар, трансформація, виконавство.

Olya BUGA,
orcid.org/0000-0001-6768-8354
Creative graduate student,
Senior Lecturer at the Bandura Department
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine) olya.buga92@gmail.com

KONSTANTIN MYASKOV. PRINCIPLES OF FREE PROCESSING OF FOLK SONGS

This work, dedicated to the work of Ukrainian composer Konstantin Myaskov, is timed to the 100th anniversary of his birth. K. Myaskov's work is not widely studied, so the appeal to this topic is a desire to pay tribute on the occasion of such a significant date. Myaskov's compositional style is a striking example of the integration of folklore principles into modern means of musical language, due to the influence on the composer of folk culture, traditions of national musical art and achievements of world music. The composer widely used folklore material in all aspects of his work: vocal and symphonic works (cantatas, choirs), instrumental works (piano, accordion, bandura, balalaika), works for orchestras (symphonic, folk, wind), vocal works (arrangements of folk songs). The article considers the work of the composer in the genre of folk instrumental performance, features of individual compositional style. The purpose of the study is a detailed analysis of the principles of free processing of folk songs by K. Myaskov. The scientific novelty of the article is that for the first time it set the task of analyzing free arrangements of folk songs in the composition of K. Myaskov. The methodology of scientific research provides such methods as music-theoretical analysis – to understand the professional personality of the composer and highlight the theoretical aspects of the process of processing folklore material, source – allows to trace the transformation of traditional folklore material in composition; generalizing – allows to determine the role of Myaskov in the genre of vocal-instrumental academic repertoire of the 2nd half of the twentieth century. As a result of the work the main features and principles of the composer's work with folklore themes are determined on the example of his adaptations of Ukrainian folk songs. Musical examples are given as an illustration for theoretical research.

Key words: Konstantin Myaskov, folklore, free processing, repertoire, transformation, performance.

Постановка проблеми. Костянтин Мясков – видатний український композитор, баяніст, автор оперет, кантат, хорів, інструментальних концертів, музики до фільмів та радіоспектаклів. Він, без перебільшення, є одним з найбільш плідних композиторів у галузі народно-інструментального виконавства другої половини ХХ ст. У своїй творчості К. Мясков широко використовував народний мелос. Фольклорний матеріал, трансформуючись у професійне академічне мистецтво оживає у новій музичній естетиці композиторської індивідуальності. Проте, незважаючи на плідну композиторську спадщину та оригінальність методів роботи з фольклорним матеріалом, ця сторона творчого спадку К. Мяскова на даний момент ще не була дослідженою. Тому актуальність статті полягає у практичному аналізі творчого методу К. Мяскова з фольклорним матеріалом на прикладі його вільних обробок українських народних пісень.

Аналіз досліджень. Життя та творчість К. Мяскова не є широко висвітленими у науковій та публіцистичній літературі. На сьогоднішній день видана лише одна невелика монографія у серії книг «Портрети українських композиторів» (автор Олександр Стельмашенко). Період видання цієї монографії мав великий вплив на її зміст. Основна частина матеріалу сконцентрована на аналізі творів композитора, написаних на актуальну в той час радянську тематику. Згадки про обробки народних пісень зовсім незначні, подано їх невеликий перелік у загальному списку творів.

Мета статті полягає у аналізі творчої індивідуальності К. Мяскова на прикладі вільних обробок народних пісень.

Виклад основного матеріалу. Публікація теоретичного дослідження, пов'язаного з аналізом вільних обробок українських народних пісень авторства Костянтина Мяскова, зумовлена бажанням віддати шану з нагоди 100-річчя від дня народження Народного артиста України, композитора, педагога, котрий своєю діяльністю підняв на новий щабель академічне народно-інструментальне виконавство України. Костянтин Мясков народився 15 серпня 1921 року у Полтаві. Першим вчителем для майбутнього композитора став його батько, який був чудовим баяністом. У 1937 р. після закінчення семирічки Костянтин Мясков був прийнятий на 2й курс Харківського музичного училища, де він провчився до 1940 року. З початку Другої світової війни – К. Мясков у лавах радянської армії. 1946 року він став студентом Харківської консерваторії, та навчання в ній, через сімейні обставини, тривало лише півроку. Між закінченням Харківського музичного училища

та вступом на композиторський факультет КДК ім. П. І. Чайковського (1952р.), К. Мясков проводить 12 років як концертний виконавець.

У Київській консерваторії майбутній композитор навчався у класі Народного артиста України, професора, Костянтина Данькевича. Композиторський стиль цього видатного діяча, наповнений рисами епічності, монументалізму, фресковістю та зверненням до української історичної тематики, став гідним прикладом для наслідування його учнем. Композиторська майстерність давалася К. Мяскову нелегко. Треба було ознайомитися з творами композиторів-класиків, опанувати основи формотворення та секрети оркестровки. Про результати навчання К. Мяскова можна судити з характеристики даної його викладачем в кінці навчання у консерваторії: «...Дуже хороші здібності. Учбовий план перевиконав...Творчо перспективний. 26.03.1958р.». (Особова справа К. Мяскова, 1958).

Будучи професійним композитором та концертним виконавцем-баяністом, К. Мясков бачив у якому стані був професійний репертуар виконавців на народних інструментах. Любов до української пісні, українського мелосу, практична концертна виконавська діяльність вплинула на формування музичної естетики композитора, основою якої став фольклор. Він широко використовує тематизм у творах для народних інструментів – бандура, баян, домра, балалайка. Особливої уваги варті його обробки народних пісень, які він зумисно називає «вільними», або називає їх «музичними картинками для голосу», що вже само собою вирізняє їх з поміж обробок інших композиторів. Щоб зрозуміти в чому ж саме проявляється ця різниця, повернемося у ретроспективу використання народного пісенно-танцювального тематизму українськими композиторами попередніх поколінь.

Народна пісня – світ культури народу, скарбниця людської духовності. В українській пісні відтворюється світогляд народу, його морально-етичні та естетичні цінності. Звернення до народних витоків є актуальним для творчості будь-якого композитора. «Золотою добою української музики» стала друга половина ХVІІІ ст. Це час життя та творчості видатних українських композиторів Д.Бортнянського, М.Березовського та А.Веделя. Вони одні з перших почали широко використовувати у своїй творчості інтонації народних пісень. У їх творах яскраво виявлено національний характер, трапляються прямі аналогії з українською народною піснею. Послідовником ідеї розвитку, академізації та популяризації української музики став Микола Лисенко. Сучасники вважали його єдиним втілювачем україн-

ських національних ідей в музиці на початку ХХ ст. (Наукові записки, 2017: 48) Він широко використовує народно-пісенний тематизм у своїх творах. Наприклад, шість частин «Української сюїти» написані у формі старовинних танців на основі народних пісень. Особливо варто згадати про понад 600 його обробок українських народних пісень для хору або сольного виконання.

Одночасно з М. Лисенком на теренах України плідно творили композитори П. Сокальський, І. Лаврівський, М. Калачевський, А. Вахнянин та інші. Серед творів вищезгаданих композиторів варто окремо згадати «Українську симфонію» М. Калачевського, яка рясно пронизана темами народних пісень («Віють вітри», «Йшли корови із діброви», «Дівка в сінях стояла» та ін.). Практичне продовження національно-пісенна лінія української музики набула у творчості К. Стеценка, Я. Степового та М. Леонтовича, у якого понад 150 хороших обробок народних пісень.

ХХ століття стало кульмінацією фольклорного напрямку: перший потік – «неофольклоризм» (початок ХХ ст.) та другий, кульмінаційний фольклорний напрямок – «нова фольклорна хвиля» (60–70-ті роки). Характерним для неофольклоризму є активне використання всього арсеналу сучасних технічних засобів, що виконують роль стимуляторів і каталізаторів оновленої музичної мови. Фольклор як стимулююча першооснова є найважливішою складовою фольклоризму. Наголосимо, що зв'язок з фольклором може бути явним або ледь відчутним. (Культурологічна думка, 2016: 71) Розробляючи фольклор, вважав І. Земцовський, композиторам доцільно проникати не тільки в тонкощі його інтонаційної виразності, але й в художньо-образну і життєву цілеспрямованість та функціональність усіх виразових засобів народної музики. (Земцовський, 1971: 218)

ХХ століття, ставши періодом нового погляду на фольклор, подарувало нам цілу плеяду талановитих українських композиторів світового рівня. В цей період творили Б. Лятошинський, Л. Ревуцький, К. Данькевич, Є. Станкович, М. Скорик, В. Сільвестров, В. Губаренко, В. Кирейко, Г. Гаврилець, Л. Дичко та ін. Творчість К. Мяскова припала на 2-гу половину ХХ ст. і взяла на себе роль принести найкращі риси неофольклоризму у професійне народно-інструментальне виконавство. Значимість такого внеску можна оцінити процитувавши слова М. Давидова з його книги «Історія виконавства на народних інструментах»: «Своєрідний Ренесанс» народних інструментів, охопивший період ХХ-ХХІ століть, характеризується двома показниками... бурхливістю свого рапто-

вого революційного розвитку та багатогранністю виниклих зразу проблем. Тут і відродження та реконструкція, невпинне удосконалення музичного інструментарію, і репертуарна проблема...» (Давидов, 2010: 5)

На даний момент нема точного переліку творів К. Мяскова. Одна спроба створити список творчої спадщини композитора була здійснена у 1986 р. О. Стельмашенком у 2-му виданні «Костянтин Мясков» з серії «Портрети українських композиторів». Особливо є поданий список творів для бандури К. Мяскова, упорядкований Віктором Мішаловим, у виданні концертної п'єси К. Мяскова «Байда», здійсненому Олегом Созанським у 1996 р. (Торонто, Канада). (Созанський, 1996: 18-20)

Щодо вказаних у цих списках обробок народних пісень, доступний такий перелік із книги О. Стельмашенка:

1979 р. «Дівка Явдошка», «Налетіли журавлі», «Ой важу я, важу», «Сіяв мужик просо», «Ой хотіла вража баба молодою бути»

1980 р. «Ой коли б я була знала», «Ой ти, місяцю-зоре», «Ішов козак чистим полем», «А я в батька росла», «Ой у лузі червона калина». (Стельмашенко, 1986: 47)

Окремо надаємо список обробок народних пісень К. Мяскова, написані після видання книги О. Стельмашенка: «Ой сад-виноград», «Защебетав жайворонок» (варіант для тенора та варіант для сопрано), «Щедрий вечір», «Ой заграйте, музики», «В ліс зелений по горішки», «Кучерява Катерина» (тріо+соліст), «Ішов дід на став» (тріо)

Ознайомившись з матеріалами даних обробок народних пісень та проаналізувавши їх, можемо виділити такі принципи роботи К. Мяскова:

1. Інструментальний вступ будується на тематизмі основної мелодії. Гармонізація далека від класичної, наповнена альтераціями та півтоновими ходами акордів. Для прикладу у вступі до пісні «Ой сад-виноград» використано мотив перших чотирьох тактів куплету:

Трансформація мотиву у інструментальний вступ:

На прикладі вступу до обробки «Ой заграйте музики» можна побачити відхилення від пара-періодичної системності побудови фраз (7-тактна побудова) та використання складних акордів (септакорди, нонакорди).

2. Маючи в основі куплетну форму, композитор урізноманітнює її різними варіантами фактури акомпанементу та тональним планом. Часто акомпанемент має важливе художнє значення. Наприклад у обробці пісні «Защербетав жайворонок» він має елементи імітації пташиних поспівок.

У деяких обробках композитор дозволяє собі зміну мелодії у вокальній лінії. Для прикладу у обробці народної пісні «В ліс зелений по горішки» автор для третього куплету змінює тональність з ля мінору на сі бемоль мінор та змінює тематизм вокальної лінії (він перегукується з мотивом який ми бачимо у партії лівої руки першого куплету).

У обробці пісні «Ой заграйте, музики», на противагу основній тональності мі мінор, один з куплетів автор переносить у фа мінор. У обробці «Ой сад-виноград» при основній мелодії у ля мажорі, третій куплет автор подає у однойменному мінорі.

3. Закономірним для акомпанементів є наслідування народного музикування: принцип гри «бас-акорд, бас-акорд», акорди наповнені секундовими (часто кластер ними) звучаннями, що імітує своєрідне бряцання по струнах. Наприклад акомпанемент у обробці пісні «Ой заграйте музики»:

4. Кожна з сольних обробок має вокалізи-каденції, які не є притаманними для класичного розуміння обробки народної пісні. Обробки народних пісень авторства К. Мяскова передбачають високий рівень володіння виконавцем вокальною технікою:

– виконання різних штрихів та мелізмів: лігато, стакато, маркато, глісандо, трелі, морденти, форшпаги;

– чистоту інтонування – вокалізи у деяких обробках виконуються без супроводу, є приклад де супровід дублює вокальну партію у інтервал. Мелодії наповнені альтераціями, що вимагає від виконавця мати чітке відчуття тональності.

– широкий діапазон – від малої до третьої октави.

Для прикладу варіант вокалізу із обробки пісні «Щедрий вечір»

Можна сказати, що автор трактує голос як інструмент, як це було заведено у старовинній музиці.

5. Кожна обробка має код у останній вокальній фразі твору. Вона супроводжується ферматою на ноті високої теситури. Наприклад у обробці пісні «В ліс зелений по горішки» це мі 3-ї октави.

Висновки. У даній статті розглянуто творчість К. Мяскова у жанрі народно-інструментального виконавства, особливості індивідуального композиторського стилю, виявлення ознак традиційності і новаторства. Визначено основні особливості та принципи роботи композитора з фольклорним тематизмом на прикладі його вільних обробок українських народних пісень. Подано нотні приклади як ілюстрацію до теоретичного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білозуб Л. М. Народна пісня у творчості українських композиторів. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 157. С. 47-50
2. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах. 2-ге вид. Луцьк, 2010. 590 с.
3. Земцовский И. И. Фольклор и композитор. *Музыка*. 1971. № 7. С. 211-220
4. Мясков К. О. Особова справа. Випускники 1958р. 1958. *Архів НМАУ ім.П.І.Чайковського*
5. Садовенко С. М. Фольклоризм як явище художньої культури. *Культурологічна думка*. 2016. № 10. С. 68–75.
6. Созанський О. О. К.Мясков. Концертна п'єса "Байда". Торонто-Львів, 1996. 24 с.
7. Стельмашенко А. А. "Константин Мясков". 2-ге вид. Київ : Муз. Україна, 1986. 70 с.

REFERENCES

1. Bilozub L. M. Narodna pisnia u tvorchosti ukrainskykh kompozytoriv. [Folk song in the works of Ukrainian composers]. *Proceedings. Series "Pedagogical Sciences"*. 2017. № 157. pp. 47–50 [in Ukrainian]

2. Davydov M. A. Istoriia vykonavstva na narodnykh instrumentakh. [History of performance on folk instruments]. 2nd view. Lutsk, 2010. 590 p. [in Ukrainian]
3. Zemtsovsky I. I. Folklor i kimpozitor. [Folklore and composer]. Music. 1971. № 7. pp. 211–220 [In Russian]
4. Myaskov K. O. Osobova sprava. Vypusknyky 1958r. [Personal file. 1958 graduates] 1958. Tchaikovsky NMAU Archive [in Ukrainian]
5. Sadovenko S. M. Folkloryzm yak yavysheche khudozhnoi kultury. [Folklore as a phenomenon of artistic culture]. Cultural thought. 2016. №10. Pp. 68–75. [in Ukrainian]
6. Sozansky O. O. K. Miaskov. Kontsertna piesa "Baida". [K. Myaskov. Concert play "Baida"]. Toronto-Lviv, 1996. 24 p. [in Ukrainian]
7. Stelmashenko A. A. Konstantin Myaskov ["Konstantin Myaskov"]. 2nd view. Kyiv: Mus. Ukraine, 1986. 70 p. [In Russian]